

ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ**Lok Geetan Vich Aurat di Bhumika****Sukhdev Singh**

Research Scholars

Tantia University, Sri Ganganagar

Dr.Sunaina

Supervisor,

Tantia University ,Sri Ganganagar

ਭੂਮਿਕਾ :

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਗੀਤਾਂ ਸਿਰਫ ਸੰਗੀਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਰੂਹ ਵੀ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗਾਇਕਾਂ ਵਜੋਂ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤਕ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਦੇ ਕਈ ਪਹਲੂਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਗੀਤ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੱਡੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਹਨ ਵਿਆਹ ਦੇ ਗੀਤ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਗੀਤ, ਮੌਸਮ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗੀਤ ਤੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਦੇ ਗੀਤ। ਇਹ ਗੀਤ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਲੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ-ਦੁੱਖ ਤੇ ਪਿਆਰ-ਮੋਹਬਤ ਨੂੰ ਅਭੀਵਿਅਕਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਇਤਿਹਾਸ, ਅਤੇ ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥ ਮਿੱਠਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਗੀਤ ਸਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਿਸਾਲ ਹਨ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਲੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਦਿਨਚਰੀਆ, ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਖੋਜ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅੰਦਰ

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਿਸਰਚ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਬੌਧਿਕ ਜਗਿਆਸਾ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਯਤਨ ਹਨ। ਇਸ ਯਤਨ ਦੁਆਰਾ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਲਈ ਲਿਖਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਜਾਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮਗਰੀ ਉਹਨਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਘੋਖਣਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਕਾਰਨ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਦਾ ਠੀਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਖੋਜ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ

ਸੇਚ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੀ ਹੋਵੇ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਖੋਜ ਨਿਰੰਤਰ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਖੋਜ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਖੋਜ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਮੱਸਿਆ

ਆਪਣਾ ਖੋਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਔਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਲੋਕ ਗੀਤਾ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਗੀਤਾ ਰਾਹੀਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ

ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੀ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸ ਸਕਾਂ।

ਵਿਧੀ

ਮੇਰਾ ਖੋਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸੱਧਰਾਂ, ਉਮੰਗਾ, ਵਲਵਲਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਛੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੁਰੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਔਸੀਆਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਲੋਕ ਗੀਤ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੌਤ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਗੀਤ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਚਰਚਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਅਟੂਟ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਇਹ ਗੀਤ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ, ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੀਤ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਗੀਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੂਹ ਹਨ।

ਲੋਕ ਗੀਤ ਮੁੱਖ ਕਿਸਮਾਂ:

- 1. ਟੱਪੇ:** ਟੱਪਾ ਇਕ ਤਿੱਖੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਬੋਲ ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- 2. ਮਾਹੀਆ:** ਮਾਹੀਆ ਛੋਟੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਗੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੀਤ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਛੰਦ ਤੇ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਲਹਿਜ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ।
- 3. ਜੁਗਨੀ:** ਜੁਗਨੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੀਤ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਅਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਜੁਗਨੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ

ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

4. ਬੋਲੀਆਂ: ਬੋਲੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਆਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮਾਰੋਹਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

5. ਗਿੱਧਾ: ਗਿੱਧਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨੱਚਣ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ ਗੀਤ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਤੇ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਕਦਰਯੋਗ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੀਤ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅਟੂਟ ਹਿੱਸਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖ-ਸੁਖ, ਸੰਘਰਸ਼, ਪ੍ਰੇਮ, ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ, ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇੱਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸਥਿਤੀ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਦੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਮਾਂ, ਭੈਣ, ਪਤਨੀ, ਤੇ ਧੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਂਦੀ ਹੈ। "ਸੁਹਾਗਣ ਗੀਤ" ਜਾਂ "ਘੋੜੀਆਂ" ਵਰਗੇ ਲੋਕ ਗੀਤ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਤਨੀ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ, ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਔਰਤ ਦੇ ਮਾਇਕੇ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਅਤੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੀਤ ਬੇਹੱਦ ਹੀ ਭਾਵੁਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਵੱਖਰੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤ ਅਕਸਰ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਇੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੂਲਾ ਦੇ ਵੀਰ, ਗੀਰ-ਰਾਂਝਾ, ਤੇ ਸੋਹਣੀ-ਮਹਿਵਾਲ ਵਰਗੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ

ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਅਤੇ ਬਲਿਦਾਨੀ ਸਥਿਤੀ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਰਣਿਤ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਗੱਲ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੋਲੀਆਂ, ਟੱਪੇ, ਤੇ ਸਿੱਠਣੀ ਵਰਗੇ ਗੀਤ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਰਸ ਭਰੇ ਜੀਵਨ, ਹਾਸੇ-ਮਜ਼ਾਕ, ਤੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੀਤ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਅੰਜਨ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ, ਦੁੱਖਾਂ, ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਮੋਲ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਤਿਕਾਰੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਲੂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਕਲਾ, ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਭਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੀਤ ਸਾਡੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਈ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਅਨੁਭੂਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਸਰੋਤ ਹਨ।

ਮਹੱਤਵ:

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਾਡੀ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ ਮੂਲ ਭਾਗ ਵੀ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੋਕ ਗੀਤਕਾਰ:

ਬਾਬਾ ਬੁੱਲੇਸ਼ਾਹ, ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ, ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ, ਅਤੇ ਸੋਹਣ ਲਾਲ ਸੇਕੜਾਂ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਅਮੂਲਿਆ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਇਹ ਗੀਤ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਣਨ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੀਣ ਲਈ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਸਾਡੀ

ਧਰੋਹਰ ਹਨ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ, ਖੇਤਾਂ, ਅਤੇ ਸਾਦਗੀ ਭਰੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਗਾਇਕਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਗੀਤ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਿਲੀਅਤ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਾਵਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਘਰ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ, ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਗੀਤਕ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਰੱਖਵਾਲੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਹਿਮ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਹੀ ਗੀਤਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਨੂੰ ਰੰਗੀਨ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਮੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਇਹ ਗੀਤ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਬਹੁਪੁਖੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਨੂੰ ਟੁਰ ਗਏ ਪਰਦੇਸ਼ੀ ਮਾਹੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਦੀਆ ਚੀਸਾ ਤੇ ਨਾਜ਼ੇ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਪਤਨੀ ਉਹਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਤੜਫਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਕਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਹੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜਾ ਵਿਚ ਮੁੜ- ਮੁੜ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਉਬਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫਿਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸਾਂ ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ:-

“ ਲੰਘ ਜਾਵੇ ਵੇ ਮਕਈ ਕੋਲੋਂ ਰੱਬ ਕਰੇ,
ਲਾਮ ਟੁੱਟ ਜਾਏ ਮੁੜ ਆਵੇ ਤੂੰ ਬਬਈ ਕੋਲੋਂ”।

ਕਦੇ ਉਹ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਪਤੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਬੁਰੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਬੋਲ ਉੱਠਦੀ ਹੈ,

“ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਪਿਆ ਫਟਦਾ ਏ ਰਾਤ ਦਿਨ,
ਮੈਂ ਰੋਵਾਂ ਖੋਰੇ ਮਾਹੀ ਕਿਵੇਂ ਕੱਟਦਾ।”

ਉਹ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੰਮ ਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਫੌਜ ਦੇ ਗਏ ਪਤੀ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਦੇ ਮਾਹੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਪਾਂਧਿਆਂ ਤੋਂ ਟੇਵਾ ਵੀ ਲਗਵਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ,ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਪੱਤਰ ਵੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ -ਪੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਦੇ ਸੱਸ -ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਅੱਖੜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਵਸਥਾ ਵੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹਦਾ ਪਤੀ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਤਰਾ ਹੀ ਕਈ ਲੋਕ ਗੀਤ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਆਪਣੀਆਂ ਉਮੰਗਾਂ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਰੀਜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਔਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਿਲੱਖਣ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਵੇਲੇ, ਮੌਤ ਵੇਲੇ ਤੇ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਲੱਗ- ਅਲੱਗ ਸਮੇਂ ਤੇ ਅਲੱਗ- ਅਲੱਗ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਰੀਜਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਮੌਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੇ ਉਹ ਆਪਦੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਲੋਰੀਆਂ ਗਾ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਔਰਤ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਮਾਂ, ਭੈਣ, ਪਤਨੀ ਤੇ ਧੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। "ਸੁਹਾਗਣ ਗੀਤ" ਜਾਂ "ਘੋੜੀਆਂ" ਵਰਗੇ ਲੋਕ ਗੀਤ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਤਨੀ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ, ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਔਰਤ ਦੇ ਮਾਇਕੇ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜੇ ਅਤੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ।

ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ:-

1. ਸਿੰਧੂ, ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ,(ਡਾ.) - "ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ"
2. ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ,(ਡਾ.) - "ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਬਕੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਖੀਆਂ ਨਾਰੀਆਂ"
3. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ,(ਡਾ.) - "ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਔਰਤ"
4. ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ,(ਡਾ.) - "ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਰੀ ਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ"
5. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ,(ਡਾ.) - "ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ"
6. ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ ,(ਡਾ.) - "ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਰੀ: ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ"
7. ਵਿਰਕ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ,(ਡਾ.) - "ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦਾ ਸਥਾਨ"
8. ਪ੍ਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ,(ਡਾ.) - "ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਔਰਤ"

ਇਹ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੀਤ ਬੇਹੱਦ ਹੀ ਭਾਵੁਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।